

nordiska urmodeller. Vad gäller sångtraditioner kunde också mer nylig forskning kunnat inarbetas, exempelvis av Anna Johnson-Ivarsdotter, Madeleine Modin och Helen Rossil.

I slutsatserna till kapitel 5 och i det sjätte avslutningskapitlet menar Hübscher att 1800-talet var präglad av en öppnare och mer levande förutsättningslös diskussion om vad som utgjorde modalitet och modala element i konst- och folkmusik. Perioden från 1925 och intill 2000 präglas omvänt mer av skolbildning och förförstådd konsensus om folkmusikens partikularitet gentemot konstmusik och populärmusik. Uppfattningen att svensk folkmusik övervägande är modal och att det är viktigt att den betraktas som sådan, får sig alltså ett grundskott i denna avhandling.

Kort sagt läser jag avhandlingen som att det under hela folkmusikforskningens 200-åriga historia funnits en "modal elefant i rummet", och att denna i framtiden behöver undersökas närmare och med ett kritiskt öga. På detta sätt stänger den välskrivna studien med titelns anspelning på åkallandet av en "modal nymph" på intet sätt butiken för fortsatt forskning, utan öppnar tvärtom för framtida forskning i nya riktningar. ■

Denna bok handlar främst om både lagliga och olagliga rave samt musik- och dansklubbar under 1980- och 1990-talen i Sveriges storstadsregioner, Stockholm, Göteborg och Malmö-Lund. Det går att spåra en viss lokal inåtvändhet men det finns också mycket samarbeten mellan klubbar i de olika städerna. Underjorden syftar på klubbarnas och ravens dubbla förhållande till "överjordens" mainsteam, diskon, klubbar och andra musikställen. Dels för att de ibland bokstavigt talat var under jord, dels för att de var ett musikaliskt alternativ till framför allt den tidens dominerande disko.

De involverade DJ:arna och klubb- och ravearrangörerna har stora internationella kontaktytor med influenser från event på Bali och i Goa, London, Paris, Berlin, Köpenhamn, New York och inte minst Ibiza. Kläder, dekor och lokalernas utformning och platserna där klubbarna finns lyfts fram. Fast egentligen handlar boken mer om personerna som skapar driver och spelar på dessa klubbar än om eventen som sådana. Det blir ett stort persongalleri med namedropping på DJ:ar och klubbfixare, klubbar och musikgrupper. Förutom i klubbar och liknande lokaler spelas och dansas det på exempelvis skogsrave och industrirave. Benämningarna på dessa event ger en förklaring till var de äger rum. Däremot ställer jag mig undrande till begreppet "bryt-fest". Min tolkning utifrån texten är att man bryter sig in i övergivna lokaler av alla möjliga slag för att anordna ett musik- och dansevent. Men någon tydlig förklaring ges aldrig.

Vilka är då författarna? Anna Gavanoas är socialantropolog och författare och Anna Öström är utredare på Brottsförebyggande rådet. Men det märks även att de båda författarna själva varit en del av den miljö de beskriver, i form av dj:s, arrangörer och skribenter. Böckerna *DJ-liv. Historien om hur diskjockeyn erövrade Stockholm* (2016) respektive *Från Diskofeber till Rejvhysteri i den svenska dansmusikhistorien* (2020, endast Gavanoas) samt *Tillbaka till Underjorden* visar tydligt detta.

BOOK

Tillbaka till Underjorden

80/90-talens klubbrevolution i Sverige

Anna Gavanoas & Anna Öström

Möklinta: Gidlunds förlag 2022.

MATS NILSSON

Vad en DJ är vet nog de flesta, men vad är en MC? Plötsligt finns det en person bredvid DJ som vaddå – pratar och presenterar musiken? Det är möjligt att jag borde dechiffrerat vad MC är någonstans i texten, men det står inte vad förkortningen står för. Som boken är skriven är det lätt att missa vad en MC är. Vilket jag kanske gjort. Flera geografiska placeringar blir ibland fel, åtminstone vad gäller den föränderliga lokala geografin i Göteborg.

Boken är delvis slarvigt skriven med konstiga ordföljder och oavslutade resonemang, som gör texten om inte svårläst så tröttande. Vilket leder över till frågan om vilka de tänkta läsarna är. Svaret är att det förmodligen är personer som själva varit eller är en del av denna delkultur inom musik och dans. Boken är mer populärvetenskaplig än vetenskaplig i en snävare mening, då den snarare är beskrivande än analyserande. På slutet finns ansatser till viss analys när författarna skriver att det "... framträder oväntade mönster som bidragit till den infrastruktur som legat till grund för dagens klubbscener." Gavanoas och Öström har också "kunnat urskilja vissa mönster som är unika för svensk klubbhistoria." Dessa mönster formuleras som föreningssveriges betydelse, infrastrukturens uppbyggnad, kvinnlig vänskap och "nya" lokaler utanför de etablerade klubbarna. Samt att influenserna i Stockholm, Göteborg och Malmö-Lund kommer från olika håll. Inte förvånande kopplas Malmö ihop med Köpenhamn och Göteborg i högre grad med England än vad som är fallet för Stockholm.

De människor som skapat klubbarnas historia är inte bara DJ:ar, musikproducenter och skivbutiksägare. Även dansare, dekoratörer, kläddesigners, flyerdesigners, konstnärer och MC:ar har varit oundvikliga. Författarna poängterar, utan att gå närmare in på det, att förhistorien med andra musikgenrer spelar roll. Mitt tillägg blir då att disko är ett paradigmskifte på dansgolvet på 1960-talet, liksom förinspelad dansmusik på diskoteken. Dansmusiken är inte längre självklart "live" och dansen inte längre pardans. Det som helt utelämnats i *Tillbaka till underjorden* är alla de subkulturer och all den mainstreammusik som lever samtidigt med underjordens musik och dans. Andra, parallella musikbaserade subkulturer som exempelvis dansband, gammaldans, folkmusik, proggmusik och disko lämnas därhän vilket egentligen inte stör mig alls. Boken handlar ju inte om dessa eller deras relation till klubbmusiken. Men med undertiteln "revolution" är de kanske ändå viktiga, eftersom detta ord antyder ett paradigmskifte och en distansering från något vagt kallat "mainstream".

DJ som musiker är ett spännande perspektiv som är tämligen utforskat. På det sättet tillför denna studie dansmusikforskningen en ytterligare dimension. Att DJ:ar de facto fungerar som musiker i danslokalerna är ingen långsökt tanke utan snarare något som är värt att studera närmare.

I slutet av boken finns två efterord av Elisabeth Tegner respektive Lars Kaijser, båda etnologer med erfarenhet från "underjorden" och klubbmusik, som är intressanta. Tegner betonar i sin text att hon i sin forskarroll både deltagit, dansat och intellektuellt analyserat dansandet och dansevenen. Gavanoas och Öströms text bygger mycket på Tegnens material, som numera finns i Svenskt visarkiv. Kaijser är också kunnig på 80- och 90-talens musik- och klubblandskap. Han lyfter tanken om att märka ut vissa platser med kulturarvsskyltar även borde gälla exempelvis kulturarvet Docklands vid Finnboda varv i Stockholm. Detta pekar på problemet med kulturarv. Vad väljs in

och vad väljs bort när kulturarv skapas?

Tillbaka till Underjorden handlar som framgått huvudsakligen om DJ:ar och arrangörer av klubbar och rave i Sveriges större städer under 1980- och 1990-talen. Dansandet nämns ofta men kommer aldrig i fokus. Hur och vad som dansas försvinner i stort sett helt medan musiken genrefieras in i detalj, som för den mindre insatte läsaren blir snårigt. Så även om det skrivs att dansen är viktig så handlar boken främst om underjordens musik. Men så är boken i första hand en populärvetenskaplig beskrivning av de "underjordiska" musikscenerna i Göteborg, Skåne och Stockholm under 80- och 90-talen. ■

BOOK

Titeln på Kaminskys bok blir i min översättning "Social partnerdans, kropp, ljud och plats". Kaminsky är socialantropolog från USA. Som sådan är hans material typiskt för fältarbetande antropologer, dvs observationer, deltagande observationer, intervjuer och samtal med dansare och framför allt danslärare som sysslar med olika former av partnerdans, bland annat polska, salsa, tango, lindy hop och vals. I sitt fältarbete har han gått på danskurser i de flesta av dess dansformer, bland annat ett år på Eric Sahlström-institutet i Tobo. Kaminskys fältarbeten i Sverige resulterade i en avhandling och sedan i boken *Swedish Folk Music in the Twenty-First Century: On the Nature of Tradition in a Folkless Nation* (2012).

Kaminskys syfte med boken är att påbörja skapandet av en generell teori för social partnerdans där föra/följa är ett bärande element, samtidigt som han vill hjälpa till att hitta en pedagogisk struktur för just partnerdans. Enligt Kaminsky är partnerdans en standardiserad och internationell grupp av danser, som sprids och lärs ut med hjälp av en kosmopolitisk grupp instruktörer. Jag har inga svårigheter att hålla med, och vår svenska polska är en del av detta dansande.

Teoretiker som skymtar fram i *Social Partner Dance*, och som tydligt inspirerat Kaminsky, är de välkända Bourdieu, Foucault, Butler, Merleau-Ponty samt de för en del mindre kända Lomax och McLuhan. Däremot är boken inte en teoribok som följer dessa författare slaviskt, utan snarare en bok som vill bygga en teori utifrån just den empiri partnerdansandet utgör.

Som redan framgått är Kaminskys ordval i boktiteln partnerdans, engelskans "partner dance", inte pardans ["paired dance"]. Det senare, pardans, finns i hela världen, det tidigare, partnerdans, blir en undergrupp med ursprung i Europa. Han använder inte heller engelskans "couple dance", en annan möjlighet att benämna pardans, som konstigt nog verkar ovanlig i engelskspråkiga texter. Partnerdans är pardans där danspartnerna har fysisk kontakt med varandra. För Kaminsky är social i boktiteln en lika viktig avgränsning som partnerdans. Hans intresse är inte scenframträdanden utan dansandet för nöjes skull på kurser, klubbar och andra danstillställningar.

Det är viktigt att skilja på pardans och partnerdans, något vi inte varit tydliga med i svensk dansforskning hittills. Jag har lätt för att hålla med Kaminsky om denna distinktion, likaså när han betonar det sociala i dansandet, både vad gäller mellan danspartnerna i dansandet och samordnandet med andra

Social Partner Dance

Body, Sound, and Space

David Kaminsky

London: Routledge 2020.

MATS NILSSON